

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงภายใต้ความขัดแย้งทางการเมือง

โชติ บดีรัฐ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

corresponding author e-mail : chot_psru@hotmail.com

บทคัดย่อ

การดำรงอยู่ร่วมกันของคนในสังคมย่อมมีกลุ่มชนอันหลากหลาย (พหุสังคม) ไม่ว่าจะมีความใดก็ตามย่อมจะต้องมีความต้องการ “ผู้นำ” ในทุกสถานการณ์ ซึ่งหากปราศจากผู้นำแล้ว กลุ่มชนนั้นย่อมขาดการประสานงานซึ่งกันและกัน และไม่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ผู้นำคือผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลสำเร็จที่ดี ผลจากความสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้จะเป็นที่ชี้วัดผลของ “ภาวะผู้นำ” ทั้งนี้ผู้นำที่แท้จริงอาจจะไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง หรือมีชื่อเสียงที่เมื่อเอ่ยชื่อแล้วคนทั่วไปรู้จัก แต่เขาจะต้องเป็นผู้มีความสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ อย่างไรก็ตามอาจจะกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำนั้นสามารถวัดได้ด้วยผลที่เกิดจากการนำ ไม่ได้วัดด้วยตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งถ้าจะกล่าวถึงค่าของคนก็ต้องอยู่ที่ผลของงาน ไม่ได้อยู่ที่ความเป็นคนของใคร ดังนั้น คนที่เป็นผู้นำ มีภาวะผู้นำจะต้องเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม มองกว้าง คิดไกล ใฝ่สูง และต้องแสดงบทบาทผู้นำอย่างถูกกาละเทศ สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ในยามวิกฤตของชนชาติ เช่น ประเด็นความขัดแย้งทางการเมือง ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตัวอย่างอดีตผู้นำโลก อาทิ จอมจักรพรรดินโปเลียน ประธานาธิบดีลินคอล์น เซอร์ซิลส์ ฮิตเลอร์ ดีโต และผู้นำในเอเชีย เช่น เมาเซตุง เป็นต้น ซึ่งชนวนเหตุอาจเกิดจากความแตกต่างกันของคนในชาติทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ แต่ท่านผู้นำเหล่านี้สามารถทำให้คนในชาติกลับมาหลอมรวมกันอย่างเป็นปึกแผ่น และเป็นแบบอย่างของผู้นำยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้ง การเมือง

Leader for change under the political conflict

Chot Bodeerat

Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University.

corresponding author e-mail : chot_psru@hotmail.com

ABSTRACT

A plural society, a community with two or more cultural groups living together, needs a leader in every situation. Without the leader, the plural society is unable to maintain their individual identities and practices and may probably lead to lack of coordination into achieving the purposed aims at the end. The word “leader” means one who is able to change a situation to what one has required. The behavior of the leader is determined as an indicator of leadership. Hence, a true leader, perhaps, is not the one who is well-known or being in a position, but the one who can make change of situation in a positive way. In other words, it is said that the leader is measured by the consequence of his leadership, not by position or legal power as we have often heard the sayings: the value of man depends on his work, not who he works for. Therefore, a leader should be engaged with the following qualities: virtues, intelligence, justice, ambition, and good behavior, etc. The leader, moreover, should play a leading role and solve any problem occurred promptly in times of difficulty. For example, at the moment of encountering a political conflict, the leader is most importantly needed in solving the problem. The world former leaders such as

Emperor Napoleon, Abraham Lincoln, Winston Churchill, Adolf Hitler, Marshal Josip Broz Tito, and Mao Tse-tung – in face of nationality conflicts on races, religions, customs and histories – all successfully reunited their countrymen in a harmonized way. Those successful leaders, later on, have become well-known and acclaimed as a role model for the new ones until now.

Key words : leader for change, political conflict

บทนำ

สถานการณ์โลกในปัจจุบันอยู่ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันสูง และนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ประเทศต่างๆ ทั่วโลก จึงหนีไม่พ้นที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่รุนแรงนี้ขึ้นได้ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองก่อให้เกิดปัญหาและวิกฤตการณ์ต่างๆ มากมาย การที่ประเทศต่างๆ ในสังคมโลกไม่สามารถที่จะดำเนินภาระกิจบางอย่างให้สามารถตอบผลประโยชน์และความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้อย่างประสานสอดคล้อง จึงทำให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมจากความสับสนภายในสังคมและระหว่างสังคม ระหว่างชนชั้นปกครองคนรวยกับคนจน (Samuel P. Huntington, อ้างในพระมหามหรรษา, 2554) ห่วงโซ่ที่เชื่อมสังคมมนุษย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขท่ามกลางความแตกต่างทางพหุวัฒนธรรม (Multi-Culture) คือ “ระบบการเมือง” (Political System) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการเมืองเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดทิศทางของประเทศ เพื่อให้กลุ่มคนต่างๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมสามารถเข้าถึงโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์และความต้องการด้านปัจจัย 4 แต่การที่จะดำเนินการจัดการผลประโยชน์ด้านทรัพยากรได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยตัวแปรด้านอำนาจทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง

แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าระบบการเมืองเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นคำถามที่หาคำตอบค่อนข้างยาก เพราะถ้าระบบใหญ่มีปัญหาระบบย่อยไม่สามารถเข้าไปดำเนินการแก้ไขได้ จึงต้องอาศัยผู้นำเป็นตัวขับเคลื่อนนำพาประเทศให้พ้นจากวิกฤตการณ์นี้ได้ จะดูได้จากตัวอย่างจากผู้นำหลายๆ ประเทศ อาทิ จอมจักรพรรดินโปเลียน ประธานาธิบดีลินคอร์น เซอร์ซิลส์ ฮิตเลอร์ ดิโด้ และผู้นำในเอเชีย เช่น เมาเซตง เป็นต้น ซึ่งชนวนเหตุอาจเกิดจากความแตกต่างกันของคนในชาติทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ แต่ท่านผู้นำเหล่านี้สามารถทำให้คนในชาติกลับมาหลอมรวมกันอย่างเป็นปึกแผ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะท่านเหล่านี้มีจิตวิญญาณในการเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นการยอมรับของคนในสังคม ซึ่งผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Bass, 1991, อ้างในสิทธิโชค, 2547) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบได้แก่ (1) การมีอิทธิพลด้านอุดมการณ์ เป็นการนำด้วยการเป็นตัวอย่างที่ดี แสดงให้เห็นว่ามีความวิริยะบากบั่นไม่ย่อท้อเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผู้รับผิดชอบเต็มที่ เชื่อมมั่นในการกระทำตามวิสัยทัศน์ของตน เสียสละผลประโยชน์ของตนเองเพื่อองค์การหรือกลุ่มที่ตนเองนำอยู่ จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อใจและเต็มใจที่จะทำตามผู้นำ (2) การสร้างแรงบันดาลใจ เป็นการที่ผู้นำแสดงวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน ชี้ให้เห็นว่าเป็นไปได้และเป็นภารกิจที่ 3 ต้องทำส่งเสริมให้ผู้ตามมีความหวังสูงขึ้น กำจัดความสับสน เพื่อให้ผู้ตามทุ่มเทแรงกายแรงใจเต็มที่ทำงานให้บรรลุภารกิจให้ได้ (3) การกระตุ้นการใช้ปัญญา เป็นการที่ผู้นำกระตุ้นให้ผู้ตามรู้จักใช้ความคิด จินตนาการ แสดงความคิดแปลกใหม่และให้อิสระในการคิด เพื่อปรับปรุงและสร้างสรรค์การทำงาน (4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นการที่ผู้นำแสดงให้เห็นว่าตนเองเป็นห่วงกังวลกับสวัสดิภาพและการพัฒนาของผู้ตามเป็นรายบุคคล ด้วยการเตรียมความพร้อมที่จะตอบสนองตามความต้องการเปิดโอกาสในการเรียนรู้ กระตุ้นและท้าทาย เพื่อให้ผู้ตามมีความสามารถสูงขึ้น

สำหรับประเด็นความขัดแย้งของการเมืองในประเทศไทย สาเหตุเกิดขึ้นจากการต้องการอำนาจทางการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนโดยเกี่ยวข้องกับเรื่องคอร์รัปชันของนักการเมือง ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม การรับรู้ข่าวสารที่ไม่ตรงกัน ของประชาชนแล้วได้ขยายไปสู่ประเด็นทางการเมืองภาคประชาชนที่ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในสังคม ซึ่งยังคงต้องการหนทางในการแก้ปัญหา โดยอาศัยผู้นำเป็นตัวขับเคลื่อนนำพาประเทศให้พ้นจากวิกฤตการณ์นี้ได้ เหมือนดังเช่นหลาย ๆ ประเทศ ที่ผู้นำเหล่านั้นสามารถทำให้คนในชาติกลับมาหลอมรวมกันอย่างเป็นปึกแผ่น นำไปสู่การยอมรับของคนในสังคม ซึ่งอาจจำเป็นต้องทบทวนว่าบทบาทของผู้นำทางการเมืองที่เหมาะสม แท้จริงแล้วควรเป็นอย่างไร ที่จะสามารถขับเคลื่อนและนำพาประเทศไปสู่ความสงบสุขอีกครั้งดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา

ผู้นำทางการเมือง

ผู้นำทางการเมือง (Political Leaders) คือ บุคคลที่ถือครองตำแหน่งที่เด่นที่สุด ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ในโครงสร้างอำนาจรัฐ เป็นบุคคลที่มีอำนาจ และอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองอย่างแท้จริง ความเป็นผู้นำย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ "สถานการณ์" เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความเป็นผู้นำของแต่ละคนเปลี่ยนไป ผู้นำได้รับการยอมรับต่างกันตามเวลา ดังนั้น ความเป็นผู้นำมิใช่จะดำรงอยู่ได้ตลอดกาล เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป ผู้นำที่มีลักษณะอีกอย่างหนึ่งย่อมเป็นที่พึงประสงค์

ในอดีตที่ผ่านมา มีผู้นำทางการเมืองหลายท่านที่สามารถแก้ไขวิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม จนนำไปสู่ความสงบสุข สามารถทำให้คนในชาติกลับมาหลอมรวมกันอย่างเป็นปึกแผ่น และเป็นแบบอย่างของผู้นำยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี ดังเช่น ผู้นำต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชนิพนธ์ ถึงผู้นำสำคัญคนหนึ่งของโลก คือ ตีโต แห่งยูโกสลาเวีย ว่า "...มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราคิดถึงในตัวเขา ความคิดเห็นที่กว้างขวางอย่างประหลาด ความอิสระในความคิดที่เห็นได้ชัด อารมณ์ที่เป็นอยู่เสมอ ความชื่นชมอย่างไม่อ้อบายนในความสุกซึ้งๆ ของชีวิตตามธรรมชาติ เป็นคนซื่อายในการติดต่อกับผู้อื่น แต่ก็มีจิตใจเป็นมิตรและชอบสังสรรค์ครึกครื้น อารมณ์แรง บางครั้งก็โมโหซึ่งซึ้ง บางครั้งชอบที่จะแสดงโอ้อวด ความเห็นใจผู้อื่นและใจกว้าง ซึ่งเขาแสดงออกเล็ก ๆ น้อย ๆ ความพร้อมอย่างน่าประหลาดที่จะมองปัญหาในด้านต่าง ๆ และท้ายที่สุดความภูมิใจในชาติที่รุนแรงอันฝังลึกอยู่ในสันดาน..." (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2544) จากพระราชนิพนธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงบารมีอันแรงกล้าของผู้นำที่มีความเพียบพร้อมในการดึงดูดรวมศูนย์น้ำใจของประชาชนทั้งประเทศ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้นำที่สำคัญของโลกในอดีตก็มีอยู่หลายท่านที่ควรนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างเด่นชัดกับผู้นำในสังคมไทย เช่น จอมจักรพรรดินโปเลียน ประธานาธิบดีลินคอล์น เซอร์วิลเลียม ฮิตเลอร์ และผู้นำในเอเชีย เช่น เมาสเซตุง เป็นต้น ส่วนผู้นำประเทศของไทย ในยุคสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย และผู้นำสำคัญที่มาจากทางเลือกตั้งที่ผ่านมามีหลายท่าน เช่น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายชวน หลีกภัย นายบรรหาร ศิลปอาชา พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นผู้นำในการบริหารประเทศ

นอกจากนี้ ผู้นำที่มีบุคลิกของความเป็นผู้นำที่สำคัญของโลกที่มีลักษณะเด่น เช่น นโปเลียน โบนาปาร์ต อดีตจักรพรรดิของฝรั่งเศส เป็นผู้นำที่เก่งกล้าสามารถที่สุดในหลายร้อยปีที่ผ่านมา ประวัติศาสตร์การรบของนโปเลียน จะถูกศึกษาไปอีกนานแสนนาน แต่เรื่องของนโปเลียน ไม่ใช่มีเพียงแต่การรบเท่านั้น พระองค์ยังมีความสามารถและผลงานดีด้านอื่นอีกมาก ชีวิตของนโปเลียนและราชวงศ์ รวมทั้งหลานของพระองค์ท่านหนึ่ง ซึ่งก็ได้เป็นจักรพรรดิ นโปเลียนที่ 3 เป็นเรื่องราวชีวิตที่ยิ่งใหญ่ การศึกษาความเป็นผู้นำของ นโปเลียน จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการทำความเข้าใจผู้นำการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป

อับราฮัม ลินคอล์น ประธานาธิบดีคนที่ 16 ของสหรัฐอเมริกา ไม่เพียงแต่เป็นที่รู้จักกันดีในประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่รู้จักดีไปทั่วโลกแม้เขาจะถึงแก่กรรมไปกว่า 100 ปี แล้วยังตาม ผู้นำที่ยิ่งใหญ่เป็นที่รู้จักกันดีมีไม่มาก ส่วนใหญ่จะเป็นนักรบทั้งสิ้น เช่น นโปเลียน เจงกิสข่าน แต่อับราฮัม ลินคอล์น ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่เพราะคุณความดีของเขา ซึ่งคุณธรรมสูงส่งที่มีอยู่ในตัวเขานั้น ไม่ปรากฏว่าเขาได้รับการอบรมมาจากครอบครัว หรือโรงเรียนเป็นพิเศษกว่าคนอื่นแต่อย่างใด

เซอร์วินสตัน เชอร์ชิลล์ เป็นผู้นำคนหนึ่งที่ดำรงตำแหน่งผู้นำของประเทศในเวลาที่เขาประสบปัญหาหนักหน่วงแทบจะรักษาเอกราชของชาติไว้ไม่ได้ เซอร์วินสตัน เชอร์ชิลล์ เป็นผู้นำคนหนึ่งที่น่าจะเรียกได้ว่าเป็นวีรบุรุษของศตวรรษที่ 20 เพราะตัวเขาเองมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้อังกฤษรอดพ้นจากเงื้อมมือของฮิตเลอร์ และสามารถทำให้นาซีเยอรมันประสบความพ่ายแพ้อย่างสิ้นเชิงในที่สุด จึงถือว่า เซอร์วินสตัน เชอร์ชิลล์ เป็นผู้นำที่มีความสามารถที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์อันรุ่งเรืองของอังกฤษ

อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ชีวิตของฮิตเลอร์ เป็นเรื่องราวที่น่าศึกษา เป็นเรื่องราวที่ตั้งแต่ต้นจนเขาจบชีวิตลงนั้นได้สร้างความสั่นสะเทือนแก่คนเยอรมันทั้งชาติ คนยุโรปทั้งหมด หรือจะรวมทุกชาติในโลกก็ว่าได้ ที่ต้องกระทบกระเทือนหรือได้รับความเดือดร้อน จากการเป็นผู้นำของเขา คนในโลกจำนวนหลายสิบล้านคนต้องสูญเสียชีวิต และทรัพย์สิน เกิดความอดอยากซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการสู้รบ ผู้คนจำนวนมากต้องเสียชีวิตอย่างทารุณ โดยเฉพาะชาวยิว ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนทรัพย์สินที่เสียหายในสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นมากมายเกินกว่าที่จะประเมินออกมาเป็นตัวเลขถ้าจะสรุปสั้น ๆ ก็สามารถกล่าวได้ว่า ฮิตเลอร์ เป็นผู้นำที่สามารถทำให้ชาวโลกต้องกระทบกระเทือนหรือพบกับความพินาศ ทนทุกข์ทรมาน มากกว่าผู้นำคนใดในประวัติศาสตร์

เมาเซตุง เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของจีน เป็นทั้งนักคิด นักรบ นักปกครอง กวี ที่มีความสามารถเป็นเยี่ยม เป็นผู้มีความรู้กว้างขวางทั้ง ๆ ที่ไม่เคยศึกษาในต่างประเทศ จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ชีวิตของเมาเซตุง เป็นชีวิตที่ต้องต่อสู้อย่างแท้จริง บิดาเป็นชาวนา และเขาถูกบังคับให้ทำงานด้านการเกษตร ตั้งแต่อายุ 6 ขวบ บิดาเป็นคนเข้มงวดกวดขัน โดยเฉพาะในเรื่องของความประหยัดจึงทำให้ในวัยเด็กเขาต้องมีปัญหาเกี่ยวกับบิดา ซึ่งชอบใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม เป็นผู้นำที่มีความเก๋ไก๋ในวัยเด็ก และหากว่ามีคนนำเรื่องของเขาไปแต่งเป็นนวนิยาย โดยไม่ต่อเติมเสริมแต่งแล้วผู้ที่อ่านก็ยังคงจะบอกว่าเป็นเรื่องเหลือเชื่อ

ผู้นำแต่ละท่านดังที่กล่าวไปจะเห็นได้ว่า เป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครอง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละภูมิภาคนั้น ๆ ซึ่งคุณลักษณะของผู้นำนั้นย่อมมีความแตกต่างกันตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเรียกว่า คุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลง

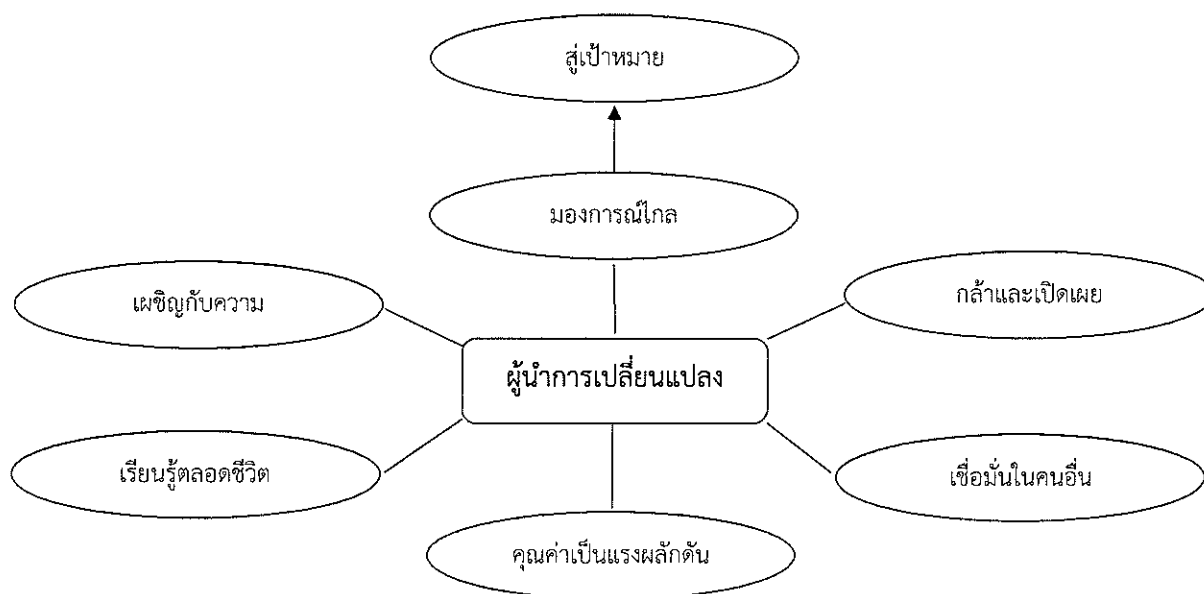
คุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาตามมุมมองของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นบรรลุตามเป้าหมายได้นั้น พบว่าผู้นำต้องมีลักษณะดังนี้

พระธรรมปิฎก (2547) เสนอแนวคิดในเรื่องคุณสมบัติของผู้นำทางการเมืองที่ดี มีดังนี้ คือ รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล ซึ่งนอกจากคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้ว พระธรรมปิฎกยังมีความเห็นต่อว่า ผู้นำต้องมีพรหมวิหาร 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ซึ่งเมื่อผู้นำมีธรรมอยู่ในใจย่อมมีสติและใช้หลักธรรมเป็นที่ตั้งในการบริหารและนำบ้านเมืองผ่านพ้นวิกฤติไปได้

เสริมศักดิ์ (2536) ได้ระบุถึงคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยทั่วไป มีดังนี้

1. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะเปลี่ยนองค์การที่ตนเองรับผิดชอบไปสู่เป้าหมายที่ดีกว่าคล้ายกับผู้ฝึกสอนหรือโค้ชนักกีฬาที่ต้องรับผิดชอบทีมที่ไม่เคยชนะใครเลย ต้องมีการเปลี่ยนเป้าหมายเพื่อความเป็นผู้นำ และต้องสร้างแรงบันดาลใจให้ลูกทีมเล่นให้ดีที่สุดเพื่อชัยชนะ
2. เป็นคนกล้าและเปิดเผย เป็นคนที่ต้องเสี่ยงแต่มีความสุขและมีจุดยืนของตนเอง กล้าเผชิญกับความจริง กล้าเปิดเผยความจริง
3. เชื่อมั่นในคนอื่น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่เผด็จการแต่มีอำนาจ และสนใจคนอื่น ๆ มีการทำงานโดยมอบอำนาจให้คนอื่นทำโดยเชื่อว่าคนอื่นก็มีความสามารถ
4. ใช้คุณค่าเป็นแรงผลักดัน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้จะชักนำให้ผู้ตามตระหนักถึงคุณค่าของเป้าหมาย และสร้างแรงผลักดันในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่มีคุณค่า
5. เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้จะนึกถึงสิ่งที่ตนเองเคยทำผิดพลาดในฐานะที่เป็นบทเรียน และจะพยายามเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองตลอดเวลา
6. มีความสามารถที่จะเผชิญกับความสลับซับซ้อน ความคลุมเครือ และความไม่แน่นอน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีความสามารถในการเผชิญปัญหาที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
7. เป็นผู้มองการณ์ไกล ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีความสามารถในการมองการณ์ไกลสามารถที่จะนำความหวังความฝันมาทำให้เป็นความจริงได้

ภาพที่ 1 แสดงคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลง

บุคลิกภาพและคุณลักษณะทางสังคมของผู้นำการเมือง

การพิจารณาภาพรวมแห่งคุณลักษณะของความเป็นผู้นำในสังคมเป็นสิ่งที่กระทำได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเพราะผู้นำแต่ละท่านมีบุคลิกลักษณะและเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง

ผู้นำทุกท่าน มีความทะเยอทะยานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง มีความมุ่งมั่นและความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแสดงฝีมือของตนให้ผู้อื่นยอมรับ มีความขยันขันแข็งและความอดทนเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จของตน แต่ความสำเร็จยังหมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพอันใกล้ชิดกับเจ้านายที่มีอำนาจและทรัพยากรเหนือความสามารถในการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อเจ้านาย

ผู้นำย่อมจะต้องเป็นบุคคลที่มี “พลังงาน” สูง ไม่ชอบอยู่นิ่งเฉยหากแต่ใช้ชีวิตดิ้นรนแสวงหาโอกาสในการเลื่อนสถานภาพตำแหน่ง และฐานอยู่ตลอดเวลา

การเป็นผู้นำในสังคมยังหมายถึงความพร้อมที่จะรับผิดชอบในชะตาชีวิตของผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ตามทีสถานภาพต่ำกว่าตน ความรู้สึกสงสารเห็นอกเห็นใจผู้อื่น จึงเป็นคุณลักษณะที่ส่งเสริม “ภาพลักษณ์” แห่งการเป็นผู้นำที่ดี (มนัส, 2543)

ตามแนวคิดของ แมกซ์ เวเบอร์ ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะและจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองไว้ว่า ผู้นำทางการเมืองจำเป็นต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ ดังนี้ (Weber, 1946)

1. การมีอารมณ์ผูกพัน (Passion Leidenschaft) คือ มีความจริงใจอย่างแรงกล้าในการอุทิศตัวให้กับสาเหตุหรืออุดมการณ์
2. ความรู้สึกรับผิดชอบต่อ (Sense of Responsibility-verantwortngs) คือ รับผิดชอบต่อผลลัพธ์การกระทำของตนเอง ที่ได้ตัดสินใจไป
3. มีความสามารถในการคาดคะเน ตัดสินใจ (Judgment-augenma) คือ สามารถประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ และสามารถเข้าถึงประชาชน

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งผู้นำประเทศในระดับนายกรัฐมนตรี ได้รับคำครหาในเรื่องการขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการเป็นผู้นำ ส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งรุนแรงที่สุดในรัฐบาลปัจจุบัน เป็นผลเนื่องมาจากการขาดภาวะผู้นำของนายกรัฐมนตรี ทั้งการใช้วาจาจาบจ้วงก้าวล่วงไปสู่องค์พระประมุขหลายครั้งหลายครา การประชดประชันผู้ที่มีความเห็นขัดแย้ง การลุแก่อำนาจในการตัดสินใจกำหนดนโยบายหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เล่ห์เหลี่ยมแสวงหา

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสำหรับตนเองและครอบครัว โดยการทำนิติกรรมอำพรางในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งแม้ว่าจะไม่สามารถแสดงความคิดขัดแย้งทางกฎหมาย แต่ในด้านคุณธรรมนั้นสังคมบางส่วนไม่ให้การยอมรับอีกต่อไป

ผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ในสังคมไทย ได้มีบุคลิกบุคคลแสดงทัศนะไว้แล้ว และเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป ดังคำกล่าวของ ฯพณฯ องคมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งได้กล่าวปาฐกถาพิเศษ ในงานครบรอบ 50 ปี คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อ 9 กรกฎาคม 2548 ที่ผ่านมา ในหัวข้อ 'จริยธรรมของการบริหารภาครัฐ' ดังนี้

"...หลักสำคัญของ Good Governance มี 5 ประการ คือ (1) Accountability ความน่าเชื่อถือและมีกฎเกณฑ์ชัดเจน (2) Transparency ความโปร่งใส (3) Participation การมีส่วนร่วม (4) Predictability ความสามารถคาดการณ์ได้ และ (5) ความสอดคล้องของทั้ง 4

หลักการข้างต้นกล่าวถึงคุณธรรมควบคู่กับจริยธรรม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และเสริมซึ่งกันและกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญของจริยธรรม เพราะเชื่อว่า การบริหารที่ยึดหลักกฎหมายอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการที่ดี หรือ Good Governance ได้ และจริยธรรมของการบริหารงานภาครัฐ ย่อมนำไปใช้ในการบริหารงานภาคเอกชนได้ด้วย

การใช้คุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ผู้บริหารพึงนำไปใช้ และจัดสิ่งที่ไม่ดีให้หมดไป คือ

1. ความซื่อสัตย์ ซึ่งมีใช้เป็นการประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องถูกต้องตามจริยธรรมและศีลธรรมด้วย มิได้หมายความว่าตนเองซื่อสัตย์เท่านั้น แต่ต้องควบคุมให้คนรอบตัวมีความซื่อสัตย์ องค์การ องค์การใด ผู้บริหารมีกิเลสต้องขจัดด้วยวิธีอดตัปปะ(ความละอายและเกรงกลัวต่อบาป)

2. กฎหมาย แม้กฎหมายไม่สามารถอุดช่องโหว่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะกฎหมายวางมาตรฐานขั้นต่ำของการประพฤติมิชอบไว้เท่านั้น แต่มาตรฐานทางจริยธรรมในเรื่องของการประพฤติชอบและความซื่อสัตย์นั้น สูงกว่ากฎหมาย บางเรื่องกฎหมายว่าไม่ผิด แต่เมื่อดูมาตรฐานทางจริยธรรม ก็ถือว่าผิดได้

3. ความเป็นธรรม ขอนี้ พล.อ.เปรม ได้กล่าวว่า ยากที่จะบอกว่าความเป็นธรรมคืออะไร บ้างว่าความเป็นธรรมอยู่ที่กฎหมาย ถ้าทำถูกกฎหมายก็ถือว่าเป็นธรรม บ้างว่าความเป็นธรรมอยู่ที่จิตสำนึกของผู้บริหาร ก็ไม่น่าจะถูกนัก เพราะผู้บริหารสำนึกได้ บ้างก็ว่า ถ้าคนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์สูงสุด ถือว่าเป็นธรรม ผมเห็นว่า ความเป็นธรรมของการบริหาร น่าจะหมายถึงการให้โอกาสแก่คนยากจน คนด้อยโอกาส คนที่เสียเปรียบในสังคมให้พัฒนารูปร่างทางเศรษฐกิจและสภาพทางสังคมสูงขึ้นอย่างมีหลักการและเหตุผล ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงและมีความได้เปรียบอยู่แล้ว ควรต้องยอมเสียประโยชน์บ้าง

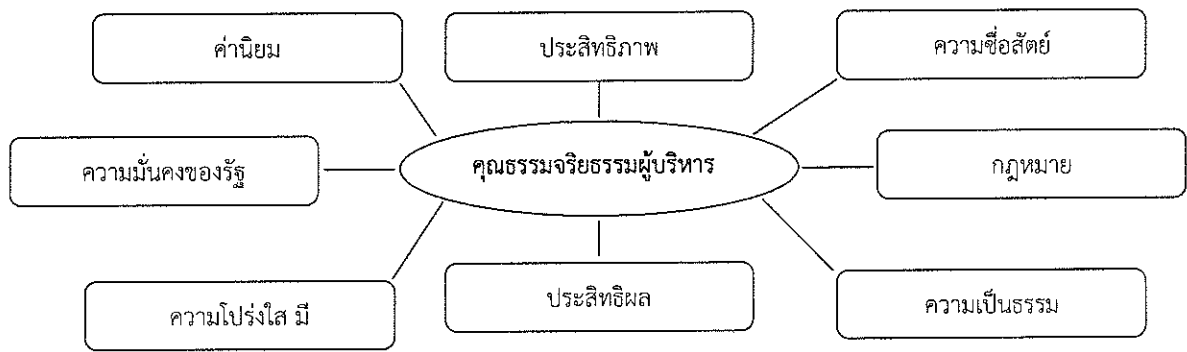
4. ประสิทธิภาพ ในการบริหารงานมักถกเถียงกันเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ในตัวประสิทธิภาพเองอาจไม่สอดคล้องกับจริยธรรม กรณีนี้จะเลือกอะไร สำหรับผมเลือกจริยธรรม เพราะผมเชื่อว่า เราสามารถหาหนทางที่จะให้ประสิทธิภาพไปด้วยกันได้กับจริยธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส หรือความเป็นธรรม"

5. ความโปร่งใส มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารให้รัฐเปิดเผยข้อมูลแก่ประชาชน การหลีกเลี่ยงไม่เปิดเผยข้อมูล ถือว่าขัดจริยธรรม

6. ความมั่นคงของรัฐ การใช้จริยธรรมในการบริหารความมั่นคงอาจจะกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงต้องหาสมดุลให้ได้ ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีอยู่ และอาจมีต่อไป เพราะผู้บริหารอาจจะยังหาความสมดุลไม่พบ

7. ค่านิยม คนไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าความร่ำรวยสร้างชื่อเสียง เกียรติยศ และฐานะได้ จึงมีคนจำนวนไม่น้อยรีบสร้างความร่ำรวย โดยไม่แยแสต่อจริยธรรม

และที่แปลกแต่จริง และเป็นอันตรายอย่างยิ่ง คือ เรามักจะนิยมยกย่องคนร่ำรวยว่าเป็นคนดี นำเคารพนับถือ โดยไม่ใส่ใจว่า ร่ำรวยมาด้วยวิธีใด และดูหมิ่นคนจนต่างๆ นานา ว่าเข้มนสาบ มอขอ พุดไม่เพราะ มีความรู้ น้อย ไม่อยากคบหาสมาคมด้วย ตราบใดที่เข้มนสาบคนยากคนจน ยังร้องเพลง "กอดกับคนจน หน้มนยังบ่นว่าเข้มน" ไม่มีทางแก้ปัญหาความยากจนสำเร็จ.."

ภาพที่ 2 แสดงถึงคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ผู้บริหารพึงนำไปใช้

จากคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไปข้างต้น นอกจากผู้นำเหล่านั้นต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีอำนาจ มีบารมีที่เห็นในเชิงประจักษ์แล้ว ยังต้องมีความจริงจังอย่างแรงกล้าในการอุทิศตัวให้กับงานอย่างเต็มที่ รับผิดชอบ ต่อผลลัพธ์การกระทำของตนเอง ที่ได้ตัดสินใจไป และสามารถประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ รวมถึงการ มีวิธีการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) อาทิเช่น ความมีคุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ เป็นต้น

สำหรับคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงของการปรับเปลี่ยนนี้ ผู้นำจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ตั้ง มีความรับผิดชอบต่อทิศให้กับงานอย่างเต็มความสามารถและกล้าตัดสินใจ พร้อมกับยอมรับผลลัพธ์จากการตัดสินใจนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้นำมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะ ประเด็นความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง

บทวิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง

ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเฉพาะเมื่อนมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือการทำงานเป็นกลุ่ม นอกจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลแล้วยังจะมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มด้วย หากสมาชิกกลุ่มมีความแตกต่างกันมากในหลายๆ ด้าน ความขัดแย้งก็จะเกิดมากขึ้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการยากที่คนเราจะทำงานร่วมกันในหน่วยงาน โดยปราศจากความขัดแย้ง จนมีคำกล่าวว่า “ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีในชีวิตแต่ปัญหาไม่จำเป็นต้องมี” (สมิต, 2550) ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้นกับบุคคล โดยเฉพาะเมื่อต้องทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ในการทำงานเป็นทีมอาจ เห็นว่าสมาชิกของทีมขัดแย้งกันด้วยการใช้วาจาหรือ ทำทางจนคนอื่น ๆ สังเกตเห็นได้ สมาชิกของทีมจะขัดแย้งกันได้ง่ายเมื่อไม่มี โอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เพราะในระหว่างนั้นความคิด ความสนใจ ความรู้สึกและผลประโยชน์ของฝ่ายหนึ่งอาจไม่สอดคล้องกับอีก ฝ่ายหนึ่ง ทำให้ต่างฝ่ายต่างต่อต้านกันและเกิดสภาพการณ์ซึ่งทำให้ไม่สามารถหาข้อยุติ ได้ สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความ ขัดแย้งอาจมาจากการตกอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน (บุญศรี, 2550) ดังนั้น เมื่อบุคคลมีแนวคิดแตกต่างกัน จึงใช้กลยุทธ์ใน การจัดการความขัดแย้งโดยแต่ละคนมีรูปแบบการแก้ปัญหาเป็นของตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และหาวิธีการใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้งในภาวะขัดแย้ง ประเด็นหลักที่ต้องใส่ใจ คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตัว เมื่ออยู่ใน ภาวะขัดแย้ง คนแต่ละคนจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากผู้อื่น และการรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น

ความขัดแย้งอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมที่เคยเป็นสังคมเกษตรกรรมเมื่อมีการพัฒนาอุตสาหกรรม เกิดขึ้น มีการย้ายถิ่นจากชนบทไปสู่แหล่งที่มีการผลิตสินค้าทางอุตสาหกรรมที่ตั้งของโรงงานและที่พักของแรงงานที่อยู่กันเป็น กลุ่มใหญ่ๆ มีการจัดตั้งเป็นสหภาพ ย่อมทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสังคมสองส่วน คือ ส่วนของชนบทที่เป็นภาคเกษตรกับ ส่วนของชุมชนเมืองซึ่งเป็นภาคอุตสาหกรรม สภาพที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงในแง่ ของประชากร จะมีการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่ในเมืองมากยิ่งขึ้น รูปแบบการดำรงชีวิตของชนบทและในเมืองต่างกัน ค่านิยม

ของการอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ที่ต้องมีความเร่งรีบ ตรงต่อเวลา มีความชาญฉลาดในการแก้ปัญหาส่วนตัว ความสัมพันธ์มนุษย์ที่ค่อนข้างจะไม่เป็นกันเอง ยึดผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ฯลฯ จะทำให้บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในเขตเมืองและภาคการผลิตอุตสาหกรรมแตกต่างจากญาติในหมู่บ้านที่ตนเคยวิ่งเล่นเมื่อตอนเด็ก ความแตกต่างของสังคมสองส่วนนี้นำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยม ปทัสถาน แบบกระสวนของพฤติกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ลิซิตี อีร์เวคิน, 2553)

นอกจากนี้ตามทฤษฎีของ Karl Marx เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความขัดแย้งของชนชั้น ซึ่งอธิบายไว้ว่า ในภาคอุตสาหกรรมจะประกอบด้วยผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต อันได้แก่ เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เจ้าของกิจการบริการขนาดใหญ่ ขณะเดียวกันก็มีผู้ใช้แรงงานและลูกจ้างที่กินเงินเดือนจากเจ้าของกิจการ ความขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่ม กลุ่มผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเจ้าของกิจการบริการ กับผู้ใช้แรงงานหรือลูกจ้างในเรื่องของค่าจ้าง สวัสดิการ ความยุติธรรม เกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในแง่ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน และจำนวนชั่วโมงของการทำงานย่อมจะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งในส่วนนี้ คาร์ล มาร์กซ์ ถือว่าเป็นความขัดแย้งของชนชั้น และหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงด้วยการลุกฮือขึ้นปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อล้มอำนาจชนชั้นกรรมาชีพ

ความขัดแย้งในสังคมอาจจะเกิดขึ้นกับการไหลเข้ามาของวัฒนธรรมและอารยธรรมของต่างชาติ เช่น การเข้ามาเผยแผ่ศาสนาของชาวตะวันตกในเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา การนำความคิดใหม่ๆ เรื่องการปกครองบริหารมาเผยแพร่ให้กับคนพื้นเมือง การนำมาซึ่งสิ่งประดิษฐ์อันเกิดจากวิทยาการสมัยใหม่คือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ย่อมจะมีผลกระทบต่อสังคมต่างๆ ที่รับเอาเทคโนโลยี ในขณะเดียวกันก็จะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการเข้ามานั้นไม่เพียงแต่คุกคามวิชาชีพของคนดั้งเดิม แต่ยังกระทบถึงสถานะทางสังคม การยอมรับในเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจอีกด้วย

นอกจากนี้ประเด็นความขัดแย้งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ดังเช่นครั้งของสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นความขัดแย้งของลัทธิฟาสซิสต์กับคอมมิวนิสต์ และเสรีประชาธิปไตย และหลังจากการพ่ายแพ้ของลัทธิฟาสซิสต์และกลุ่มฟาสซิสต์แล้วก็นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิเสรีประชาธิปไตย จนนำไปสู่ความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศที่เรียกว่าสงครามเย็นเป็นเวลาเกือบหนึ่งศตวรรษ แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างใหญ่หลวง รวมทั้งสงครามร้อนด้วย อันได้แก่ สงครามเกาหลี สงครามเวียดนาม สงครามอัฟกานิสถาน สงครามอ่าวเปอร์เซีย และสงครามอิรักในแง่การเปลี่ยนแปลงภายในนั้นมีการต่อสู้ระหว่างลัทธิเผด็จการทหารและลัทธิคอมมิวนิสต์จนเกิดสงครามกลางเมืองในประเทศจีน และความขัดแย้งที่ใช้กำลังในประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียรวมทั้งประเทศไทย จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางอุดมการณ์นี้ได้นำไปสู่การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงและใช้กำลังจนหมิ่นเหม่จะเกิดสงครามปรมาณูที่อาจทำลายล้างผลาญโลกได้ทั้งโลก หรือจะยกตัวอย่างความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางศาสนาซึ่งอาจจะ เป็นพระเจ้าองค์เดียวกันแต่ตีความต่างกันก็คือสงครามครูเสดในอดีตที่ทำการรบกันถึง 100 ปี ทั้งความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองและอุดมการณ์ทางศาสนา เป็นความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบไม่เพียงแต่สังคมหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบต่อไปทั่วโลก เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้นว่า เมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจจากเกษตรมาสู่อุตสาหกรรม ซึ่งย่อมส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ของสังคม เช่น การขยายตัวของการศึกษา ของชุมชนเมือง ของการสื่อสาร ของสื่อมวลชน ที่สำคัญคือ การเกิดองค์กรจัดตั้งที่เป็นสหภาพ การขยายตัวของกรมคมนาคมและการขนส่ง การรับข่าวสารข้อมูล และการได้รับความรู้โดยอาศัยวิทยาการใหม่ๆ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งทั้งในทางเศรษฐกิจและทางสังคม (ลิซิตี อีร์เวคิน, 2553)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในด้านต่างๆ จะนำไปสู่ความตื่นตัวทางการเมือง โดยจะมีการเรียกร้องให้มีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิที่จะได้ประโยชน์จากทรัพยากรของประเทศชาติที่ยุติธรรมมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจทางการเมืองของคนในสังคม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงจากการเป็นประชากรกฎหมายหรือประชาชนทั่วไป ไปที่มีสิทธิขาดประเทศนั้นมาเป็นประชากรทางการเมือง โดยตั้งคำถามว่า ตนเองเป็นใคร มีสิทธิมากน้อยเพียงใด เป็นเจ้าของประเทศด้วยหรือไม่ และในฐานะเจ้าของประเทศควรจะมีส่วนร่วมสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรี หรือไม่อย่างไร มากน้อยเพียงใด ที่สำคัญคือ การต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบการเมืองแบบเปิด

ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยก็เช่นกัน มีความขัดแย้งและเรื้อรังมานานส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศ ประชาชนแบ่งแยกเป็นฝ่ายๆ ซึ่งเป็นที่มาให้เกิดการปฏิวัติหลายครั้งดังที่เห็นจนถึงปัจจุบัน และความขัดแย้งจะยุติได้อย่างแท้จริงหรือไม่นั้น นอกจากคนส่วนใหญ่ในประเทศต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหาและสมัครสมานสามัคคีกันแล้ว บทบาทของผู้นำประเทศมีความสำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่ข้อยุติจากความขัดแย้งนั้นได้จากความสามารถของตัวผู้นำเองแล้ว หลักพระพุทธศาสนายังเป็นหลักการนำทางเพื่อใช้ในการบริหารความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยให้ประสบความสำเร็จได้

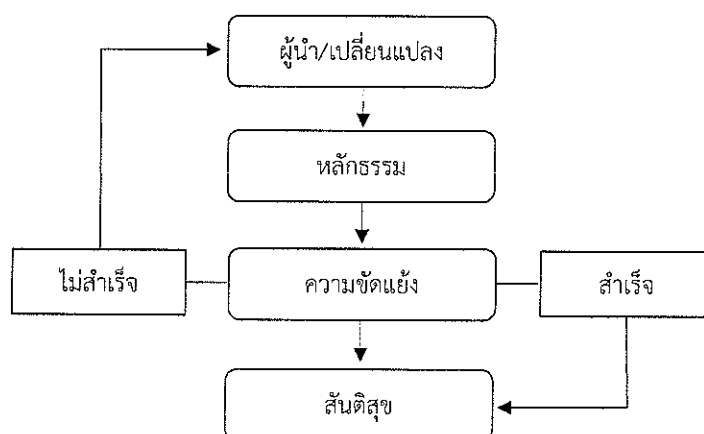
ผู้นำกับการจัดการความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา

หากพิจารณาถึงสังคมของประเทศไทย พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาหลักประจำชาติ การนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ก็น่าจะเอื้อกับวัฒนธรรมไทยไม่มากนักน้อย การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ก็เพื่อการเป็นผู้นำที่ดี และคำสั่งสอนที่สำคัญๆ ของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ดี หรือวิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดี เพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไปสู่การนำไปปฏิบัติ (พงศ, 2546) ได้แก่ ทศพิธราชธรรม 10 ประการ, อริยฐานธรรม 4, พรหมวิหารธรรม 4, อคติ 4, คหิสุข 4, สังคหะวัตถุ 4, ขันติโสรัจจะ หิริโอตตัปปะ, อิทธิบาท 4, เวสสารัณชณะ 5, ยุติธรรม 5, อปริหานิยธรรม 7, นาถรณธรรม 10, กัลยาณมิตรธรรม 7 และบารมี 10 ประการ (ทศบารมี) ซึ่งสามารถนำมามาประยุกต์ใช้กับการบริหารและจัดการสมัยใหม่ได้

พระพุทธศาสนายอมรับว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น (Necessity) ในระดับโลกียวิสัย เพราะ “ความขัดแย้ง” จัดได้ว่าเป็น “ทุกข์ของบุคคลและสังคม” ประการหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมองว่าความขัดแย้งเป็น “ธรรมชาติ” หรือ “ธรรมดา” ของสังคมทั่วไปจนอาจจะกล่าวได้ว่าเป็น “สิ่งจำเป็น” ของสังคม เพราะสรรพสิ่งในสังคมนั้นแปรเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา (อนิจจัง) ผลจากการแปรเปลี่ยนดังกล่าวนี้ทำให้เกิดบรรยากาศของ “ทุกข์” หรือ “ความขัดแย้ง” ซึ่งเป็นสภาวะหรือบรรยากาศที่ดำรงอยู่ในภาพเดิมไม่ได้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งก็เพราะทุกสิ่งทุกอย่างนั้นในแง่ของโลกียวิสัยนั้นไม่สามารถเป็นไปตามความต้องการ หรืออำนาจของสิ่งใด หรือบุคคลใด กล่าวคือไม่มีสิ่งใด หรือบุคคลใดบังคับให้มันไม่เปลี่ยนแปลงหรือไม่ให้ขัดแย้งกัน (อนัตตา) ฉะนั้น เมื่อกล่าวโดยธรรมชาติแล้ว สรรพสิ่งต้องขัดแย้งกัน แต่ถึงกระนั้นพระพุทธศาสนาก็ได้เหลือ “พื้นที่” ของความ “ไม่ขัดแย้ง” เอาไว้ให้ “สภาวะสูงสุด” นั่นก็คือ “พระนิพพาน” (พระมหาหรรษา, 2548)

อย่างไรก็ดี ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ความขัดแย้งได้ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณค่าภายในของมนุษย์ในเชิงอติวิสัย และมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณค่าในเชิงปริวิสัย เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ความขัดแย้งก่อให้เกิดการพัฒนาการระบอบการเมือง การปกครอง การบัญญัติพระวินัย การจัดระเบียบสังคม และการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจ ฉะนั้น ความขัดแย้งในพระพุทธศาสนาสะท้อนภาพทั้งที่เป็นบุญและเป็นบาป ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า เราจะมีท่าทีต่อความขัดแย้ง หรือวางบทบาทของตัวเราในสถานการณ์ของความขัดแย้งอย่างไร จึงจะสามารถดำรงตนอยู่บนสถานะของความขัดแย้งได้อย่างประสานสอดคล้องกับชีวิตและสังคม

ด้วยเหตุนี้ หากเรายอมรับว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคมในระดับโลกียะแล้วหน้าที่สำคัญของมนุษย์และสังคมจึงไม่ได้อยู่ที่ “การหลบหนี” หรือ “สลาย” ความขัดแย้ง หากแต่ยอมรับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในฐานะที่เป็น “ทุกข์” ประการหนึ่งของชีวิตและสังคม และแสวงหาคำตอบว่า ความขัดแย้งเกิดจากอะไรนำไปสู่อะไร เราควรจะมีท่าที รวมไปถึงการแสวงหาทางออก หรือหาเครื่องมือเพื่อนำไปจัดการความขัดแย้งให้ถูกต้องตามหลักเหตุ ผล ตน ประมาณ กาล บุคคล และชุมชนได้อย่างไร จึงจะทำให้มนุษย์และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ภาพที่ 3 แสดงถึงผู้นำกับการจัดการความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา

บทสรุป

การนำในโลกยุคใหม่ภายใต้ความขัดแย้งทางการเมืองนั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย ผู้นำเป็นตัวแปรหลักที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาในระยะยาวของสังคมโดยรวม การนำที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อสังคมใหม่ ไม่ใช่เรื่องของการแสวงหาอำนาจและหนทางในการเอาชนะและครอบงำผู้อื่น หรือการเอาชนะการเลือกตั้ง ต้องมีการกระจายอำนาจกันอย่างเป็นประชาธิปไตย ผู้นำสามารถสร้างทีมงาน จูงใจและทำงานร่วมกับทีมงานและประชาชนได้อย่างดี และจะต้องมีแนวคิดอุดมการณ์ นโยบาย หลักการ ที่มีเหตุผล มีความสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบชัดเจน เช่น นโยบายเพื่อสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและสังคม สังคมนิยมประชาธิปไตย รัฐสวัสดิการ ชุมชนสวัสดิการ ที่จะนำพาคนทั้งสังคมไปสู่การเมืองหรือสังคมใหม่ที่เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ได้จริง ไม่ใช่การหวังพึ่งผู้นำที่มีคุณสมบัติพิเศษคนใดคนหนึ่ง หรือหวังพึ่งแนวคิดแบบอุดมคติเพื่อฝันแนวใดแนวหนึ่งแบบง่ายๆ โดยผู้นำต้องนำหลักการบริหารหลายหลักการมาบูรณาการใช้ร่วมกันให้เหมาะสมกับในช่วงของการเปลี่ยนแปลงไป ควบคู่กับหลักความมีคุณธรรม จริยธรรม และยึดมั่นตามหลักพระพุทธศาสนา โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และยังคงต้องรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

เอกสารอ้างอิง

- กวี วงศ์พุ่ม. (2542). ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.
- บุญศรี คำชาย. 2550. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา.
- ประมาณ อติเรกสาร. (2539). พล.ต.อ. ผู้นำ. กรุงเทพฯ: เอกสารวิจัยส่วนบุคคล สถาบันพระปกเกล้า.
- พงศ์ หรดาล. (2546). จิตวิทยาอุตสาหกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2544). ตีโต. กรุงเทพ : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา.
- พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส. (2548). รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณีผู้นำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2554). พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). ผู้นำ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- มนัส รูปขจร. (2543). คุณลักษณะของผู้นำที่ต้องการในสังคมไทย. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ลิขิต อีระเวคิน. (2553). ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา. วารสาร สถาบันพระปกเกล้า ปีที่ 8 ฉบับที่ 1
- สมิต สัจฉกร. (2550). การสร้างขวัญกำลังใจให้แก่พนักงาน. [Online]. Available: <http://www.tpa.or.th> (บทความ).
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2547). จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2536). ภาวะผู้นำและความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Weber, Max. (1946). Politics as a Vocation. In From Max Weber: Essays in Sociology, H. H. Gerth and C. Wright Mills. Translators and editors. p.115. New York: Oxford University Press.